

บทบรรณาธิการ

“หน้าจั่ว” วารสารวิชาการของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในฉบับนี้ได้รับรวบรวมบทความที่น่าสนใจอย่างยิ่งเป็นจำนวน 12 เรื่อง สามารถจัดเป็นกลุ่มหัวข้อใหญ่ได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมไทย 5 เรื่อง กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพ 3 เรื่อง และกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยสาขาสถาปัตยกรรมอีก 4 เรื่อง ทุกเรื่องมีความสำคัญ และเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านที่จะนำมาขบคิดและจุดประกายความรู้ทั้งในเชิงสถาปัตยกรรมและศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

อาจารย์ประเวศ ลิ้มปรีงสี ศิลปินแห่งชาติ อาจารย์คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เปิดประเด็น **ประวัติพระคเณศ** จากบันทึกความทรงจำตามคำบอกเล่าของครูช่างหลวง (พ.ศ. 2495) ซึ่งแสดงรูปลักษณะของพระคเณศที่แตกต่างกันทั้งประวัติ ชื่อเรียก และรายละเอียด

ต่อจากนั้นเป็นบทความของรองศาสตราจารย์สมใจ นิ่มเล็ก อาจารย์ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เขียนเรื่อง **ฐานอาคารสถาปัตยกรรมไทย** ซึ่งได้กล่าวถึงรูปแบบของฐานอาคารที่มีความแตกต่างกันเนื่องจากช่วงสมัยของสถาปัตยกรรม สายช่าง และท้องถิ่น โดยมีภาพร่างประกอบแสดงรายละเอียดและองค์ประกอบอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์อรศิริ ปาณินท์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมคิด จิระทัศนกุล (อาจารย์ประจำภาควิชาสถาปัตยกรรม และอาจารย์ประจำภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร) ก็ได้ใช้ภาพประกอบแสดงในบทความเช่นเดียวกัน ใน **การวิจัยเรือนค้าขายพื้นถิ่นในชุมชนเมือง** ซึ่งเป็นรายงานย่อจากการวิจัยชุดโครงการหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคกลาง ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะบ้านเรือน จุดกำเนิด พัฒนาการ สภาพทางกายภาพและแนวโน้มในอนาคต

งานสถาปัตยกรรมของไทยเป็นที่สนใจของสถาปนิกโดยทั่วไป รวมทั้งสถาปนิกต่างชาติ **David O'Brien** นักวิชาการและอาจารย์จาก University of Melbourne ประเทศออสเตรเลีย ก็เป็นหนึ่งในผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมในประเทศไทย O'Brien ได้ค้นคว้าเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบที่อยู่อาศัยสมัยใหม่ในชุมชนชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย โดยบันทึกไว้ในบทความเรื่อง **Moderated Influence: Globalisation and Thai Housing** ได้พบว่ากระแสโลกาภิวัตน์มีผลกระทบต่อรูปแบบบ้านในชนบทรวมทั้งวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น บ้านไทยพื้นถิ่นได้ถูกดัดแปลงเนื่องจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่แผ่ขยายครอบคลุมสังคมชนบท

อย่างไรก็ดี คนไทยก็ยังคงเคารพยึดถือคติความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวกับบ้านเรือน เช่น การสร้างศาลเจ้าที่ศาลพระภูมิ และการขึ้นเสาเอก ตามอย่างโบราณไว้เพื่อขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกป้องคุ้มครองป้องกันภัยและเป็นสิริมงคลแก่ผู้อยู่อาศัย **อาจารย์ณัฐวิภา กาญจนภรณ์** จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ซึ่งขณะนี้กำลังศึกษาระดับปริญญาเอกที่ The Architectural Association Graduate School สหราชอาณาจักร ได้ร่วมส่งบทความเรื่อง **Fear in the Contemporary Thai Domestic Space** ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความกลัวจากสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติและอัปมงคลที่อาจจะมีต่อผู้อยู่อาศัยในบ้าน ประเพณีความเชื่อที่เกี่ยวกับบ้านจะยังคงปฏิบัติ ละทิ้งหรือเปลี่ยนแปลง

Editorial

This issue of “The Journal of the Faculty of Architecture, Silpakorn University” contains 12 interesting articles that can be divided into 3 groups: traditional Thai architecture, 5 topics; environmental design, 3 topics; and studies and researches in architecture, 4 topics. All of them are considered to be beneficial to the accumulation and development of knowledge in architecture and related fields.

Praves Limparangsri, a National Artist and a lecturer at the Faculty, presents **A Brief Account of Ganesha** – a Hindu deity, based on old notes taken from the teaching of his master back in 1952. The article describes different aspects of Ganesha: his background, attire, various names by which he is known, and other details.

Somjai Nimlek, also a lecturer at the Faculty, describes the different types of **Pedestals of Traditional Thai Architecture** with illustrations pointing out that their designs varied depending on the periods and schools according to each different region.

Ornsiri Panin and **Somkid Jiratatsanakul**, members of the Faculty, provide insight into the subject of **Vernacular Shop Buildings in Towns**. This article is a summary of the study that is part of the research on cultural diversity with an emphasis on the central region. It investigates into the origins, developments, physical conditions, and future prospects of these buildings.

Local architecture in Thailand is also of interest to foreign academics as well. **David O'Brien**, a scholar and a lecturer at the University of Melbourne, Australia, looks into the development of new housing typologies in northeastern Thailand in **Moderated Influence: Globalisation and Thai Housing**. In his findings, he discovered that globalisation affected rural housing patterns as well as people’s way of life, and that traditional houses have been modified to incorporate new technologies in adapting to contemporary situations.

In spite of that, Thai people nevertheless are still attached to beliefs and customs concerning the house, such as constructing a spirit house and performing a ceremony to erect the first pole of a new house for example. These rituals serve to bless the house and protect the occupants from dangers. **Nuttinee Karnchanaporn**, a lecturer from King Mongkut’s University of Technology, Thonburi, who is currently pursuing her doctoral degree at the Architectural Association Graduate School, UK, examines this superstitious yet significant issue in **Fear in the Contemporary Thai Domestic Space**. She takes a look at the extent to which traditional sanctities and defenses (against fear) exist within the modern day context of Bangkok.

ไปอย่างไรในสภาพแวดล้อมสังคมสมัยใหม่ในกรุงเทพมหานคร

นอกเหนือจากบทความเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมแล้ว “หน้าจั่ว” ฉบับนี้ ยังได้ครอบคลุมเนื้อหาที่เกี่ยวกับการออกแบบสภาพแวดล้อมระดับเมืองหลายเรื่อง ในครั้งนี้ **Professor Jon Lang** ศาสตราจารย์และนักวิชาการด้านการออกแบบชุมชนเมืองแห่ง University of New South Wales ประเทศออสเตรเลีย ได้กรุณาร่วมส่งบทความในหัวข้อ **The Nature of Urban Design: The Lessons of Experience** ซึ่งเกี่ยวกับพัฒนาการงานออกแบบชุมชนเมืองที่ผ่านมา โดยสามารถแยกงานออกแบบชุมชนเมืองเป็น 2 ลักษณะ คือ ตามลักษณะผลงาน (project types) และตามลักษณะขบวนการที่นักออกแบบชุมชนเมืองเข้าไปเกี่ยวข้อง (procedural types) โดยทั้งสองลักษณะนี้ไม่จำเป็นต้องแยกจากกันโดยเด็ดขาด และยังสามารถให้เห็นว่างานออกแบบชุมชนเมืองแตกต่างจากงานสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรมที่เป็นงานโครงการย่อยๆ ซึ่งมุ่งสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมกายภาพที่เพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้คนในสังคมและวัฒนธรรมนั้นๆ ด้วยการสร้างหลักการและแนวทางการออกแบบอาคารและชุมชน

อาจารย์อภิรติ เกษมสุขและอาจารย์ศรายุทธ ทรัพย์สุข (อาจารย์ประจำภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และ อาจารย์ประจำภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งสองท่านกำลังศึกษาในระดับปริญญาเอกที่ University College of London ประเทศสหราชอาณาจักร) เสนอบทความเกี่ยวกับการออกแบบสภาพแวดล้อมระดับเมืองเรื่อง **กรุงเทพที่เปลี่ยนไป** ได้ศึกษาเกี่ยวกับระบบที่ว่างของกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการที่เรียกว่า Space Syntax ซึ่งเป็นทฤษฎีและวิธีวิเคราะห์รูปทรงและโครงสร้างของที่ว่างในเชิงสถาปัตยกรรมและเมืองแบบหนึ่ง โดยบทความนี้จะตอบปัญหาเกี่ยวกับระบบที่ว่างของกรุงเทพมหานครว่ามีลักษณะอย่างไรและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ที่ว่างที่ได้ศึกษานี้หมายถึงถนนหนทางหรือคลองในบางโอกาส ซึ่งเป็นทางสัญจรของคนในเมืองและมีกิจกรรมหลายประเภทเกิดขึ้น ผลการศึกษาพบว่าระบบที่ว่างที่เกิดจากถนนหนทางในกรุงเทพมหานครมีรูปแบบคล้ายคลึงกับเมืองอื่นๆ ถึงแม้ในกรุงเทพมหานครจะมีระบบสัญจรทางลำคลองและแม่น้ำก็ตาม อย่างไรก็ตาม การศึกษาก็ได้พบว่า การเติบโตของกรุงเทพมหานครทำให้เมืองมีรูปแบบแตกต่างจากเมืองอื่นๆ โดยระบบถนนได้แยกพื้นที่อนุรักษ์ทางประวัติศาสตร์ออกจากส่วนอื่นๆ ของเมืองอย่างชัดเจน

คุณมนเทียร อัตถจรรยา สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ประจำปีการศึกษา 2543 ได้สรุปเรียบเรียงวิทยานิพนธ์เรื่อง **แนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมที่ว่างในชุมชน เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มของผู้อยู่อาศัย : กรณีศึกษาคอนโดมิเนียมราคาประหยัด** ผลการศึกษาพบว่าสภาพทางกายภาพของพื้นที่ว่างและสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรวมกลุ่มของผู้อยู่อาศัย โดยการมีจำนวนด้านของสิ่งปิดล้อมพื้นที่ว่างเท่ากับ 3 ด้าน จะเอื้อให้มีพฤติกรรมการรวมกลุ่มมากกว่า การมีจำนวนด้านของสิ่งปิดล้อมพื้นที่ว่างไม่เท่ากับ 3 ด้าน และการมีสัดส่วนความกว้างของพื้นที่ว่างต่อความสูงสิ่งปิดล้อมอยู่ระหว่าง 1-3 เท่า จะเอื้อให้มีพฤติกรรมการรวมกลุ่มมากกว่าการมีสัดส่วนความกว้างของพื้นที่ว่างต่อความสูงสิ่งปิดล้อมอยู่ระหว่าง 1-3 เท่า จึงนำมาเสนอแนะแนวทางออกแบบฯ เช่น อาจจะมีจำนวนด้านที่ปิดล้อมพื้นที่ว่าง 3 ด้าน มีสัดส่วนความกว้างพื้นที่ว่างต่อความสูงสิ่งปิดล้อมอยู่ระหว่าง 1-3 เท่า มีความต่อเนื่องของสิ่งปิดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง เป็นต้น

Aside from the topics relating to traditional and vernacular architecture, environmental design issues are presented here focusing at the urban scale. In **The Nature of Urban Design: The Lessons of Experience, - Jon Lang**, a professor and a scholar in urban design at the University of New South Wales, Australia, describes and distinguishes the past developments in urban design into 2 types. The project type (artifacts of urban design), and procedural type (process by which those artifacts were created). These two may have some overlaps with each other. The article illustrates that what distinguishes urban design from landscape architecture and architecture is its piece-by-piece project design. It concerns the qualities of built form that enhance the quality of life for each society in its cultural setting. Establishing urban and building design guidelines is thus the primary concern of urban design work.

Apiradee Kasemsook and **Sarayut Supsook** (lecturers from Faculty of Architecture, Silpakorn University and Chulalongkorn University, respectively), who are both Ph.D. candidates at the University College London, UK, submitted the article **Configuring Network: Changes in Spatial Structure of Bangkok and Local Areas**. The study examines the spatial system of Bangkok by using the concept of Space Syntax. Findings show that the spatial system of the road network in Bangkok is similar to those of other cities despite the influence of the canal network. Thus as the city grew, the emphasis on road-oriented development caused the local historic areas to become more and more segregated from the structure of the city as a whole.

Montean Attajunya, a master's degree graduate in urban design from the Faculty's Department of Urban Design and Planning (the class of Y2K), presents a summary of his thesis on **Urban Open Space Design Guidelines for Residents' Gathering: A Case Study of Low-Income Condominiums**. His study reveals that space and environment are related to group-gathering behavior. The space with three-sided enclosure for example, encourages group-gathering behavior more than the space that is enclosed otherwise. The proportion of the width of space to the height also has effects on the gathering behavior. He therefore developed design guidelines for such space and environment in low-income condominiums to serve the residents.

The remaining articles in this issue are related to studies and researches. **Ajaphol Dusitnanond**, a part-time lecturer at the Faculty, explored the problems that limited students' creativity in his **Developing the Method for Teaching Project Design: A Case Study of 3rd Year Studio Projects at Faculty of Architecture, Silpakorn University**. In this paper, the author attempts to advocate a new model based on the concept of student centered learning by inferring that the integration of theoretical and practical aspects would help students learn to solve problems and work together as a group whilst creating a more stimulating environment for learning.

ส่วนสุดท้ายของ “หน้าจั่ว” ฉบับนี้ได้รวมบทความ 4 เรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยในสาขาสถาปัตยกรรม อาจารย์ ดร. อชชพล ดุสิตนานนท์ อาจารย์พิเศษ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เขียนเรื่อง **Developing the Method of Teaching Architectural Project Design: A Case Study of 3rd Year Studio Projects, Faculty of Architecture, Silpakorn University** ซึ่งเกี่ยวกับการค้นหาสิ่งที่จำกัดความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษา จึงได้ทดลองนำวิธีการศึกษาที่ให้ผู้เรียนแก้ไขปัญหาและผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ซึ่งทำให้นักศึกษาได้ใช้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติในการออกแบบ อีกทั้งสามารถทำงานเป็นกลุ่มได้ และได้ร่วมกันคิดแก้ไขปัญหา ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงทำให้นักศึกษาเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มากขึ้น

Professor M. Santosa แห่ง Gadjah Mada University ประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ได้ร่วมส่งบทความเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยสถาปัตยกรรมในอินโดนีเซีย เรื่อง **Eco Architecture as One of Design Research in Indonesia** ซึ่งกล่าวว่าในอินโดนีเซีย สถาปัตยกรรมและการออกแบบชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการเลือกใช้วัสดุในการก่อสร้างที่ทำลายธรรมชาติ เช่น การใช้ไม้ก่อสร้างอาคารขนาดใหญ่ทำให้ต้องตัดไม้ทำลายป่า และการสร้างถนนแอสฟัลท์ที่ลดพื้นที่เก็บกักน้ำ จึงจำเป็นต้องค้นหาวิธีการแก้ปัญหาเหล่านี้ การศึกษาวิจัยสาขาสถาปัตยกรรมในอินโดนีเซียจึงสมควรมุ่งเน้นเรื่องเชิงนิเวศและการพัฒนาแบบยั่งยืน

อาจารย์ ดร. กิจชัย จิตขจรวานิช อาจารย์ประจำภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ร่วมส่งบทความเรื่อง **แนวคิดใหม่เกี่ยวกับการศึกษาวิจัยเรื่องสภาวะสบาย** แต่เดิมนั้นสภาวะสบายจะถูกจำกัดอยู่ในช่วงของสภาพอากาศหนึ่งๆ ที่เป็นผลจากการค้นคว้าวิจัยในห้องทดลอง โดยแตกต่างไปจากสภาพอากาศที่เป็นจริงในสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แนวคิดใหม่ในการศึกษาวิจัยเรื่องสภาวะสบาย จึงควรเพิ่มเนื้อหาด้านระบบพลวัตของสิ่งแวดล้อมและการยอมรับสภาวะสบายทางจิตใจของคนด้วย

การศึกษาค้นคว้าวิจัยสาขาสถาปัตยกรรมที่เป็นที่สนใจในขณะนี้อีกหัวข้อหนึ่งคือเรื่องของพลังงาน อาจารย์ ดร. พันธุดา พุฒิไพโรจน์ อาจารย์ประจำภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เขียนไว้ในเรื่อง **เครื่องมือสำหรับการศึกษาและวิจัยด้านการอนุรักษ์พลังงานและการเลือกใช้งาน** ได้นำเสนอเครื่องมือเพื่อประกอบการค้นคว้ารวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดตัวแปร 4 ประเภท คือ อุณหภูมิ ความชื้น ความเร็วลม และความเข้มของรังสีดวงอาทิตย์

บทความทั้ง 12 เรื่องนี้ ประกอบกันเป็นความหลากหลายที่จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้อ่านที่จะศึกษาค้นคว้าสืบเนื่องต่อไป

In **Eco Architecture as One of Design Research in Indonesia**, Professor **M. Santosa**, Chairman of the Department of Architecture, Faculty of Engineering, form Gadjah Mada University, Indonesia, shares his views about current studies and researches in architecture. He claims that architecture and urban design are partly responsible for inducing ecological problems. Some of his examples are the use of timbers for constructing large-scale buildings causing deforestation, and the asphalt road construction that lead to the loss of water catchment areas. Eco architecture, which is the study of architecture focusing on ecology and sustainability, would therefore be one of the ways to solve the problems.

Kitchai Jitkhajornwanich, a lecturer at the Faculty, contributes with **New Concept in Thermal Comfort Research**. He considers the classic study of thermal comfort derived from research in steady-state condition differs from that of the actual and transient environment. The new concept in thermal comfort research, therefore, takes into consideration the dynamism of the environment and the dimension of psychological comfort of human beings.

In addition to this, **Pantuda Puthipiroj**, also a lecturer at the Faculty is concerned with the topic of energy conservation. **Instruments for Studies and Research in Energy Conservation and Considerations for Choosing Proper Instruments** discusses the instruments used for collecting data which measures four variables: temperature, humidity, air velocity, and solar radiation.

In conclusion, these twelve articles form a combination of diverse knowledge, and it is hoped that they are of benefit to readers as well as useful for on-going and further studies.